

بسم الله الرحمن الرحيم

دانشگاه شهید باهنر کرمان

دانشکده حقوق و الهیات

بخش الهیات

پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد
رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی

حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه

مؤلف:

الهه ینش به نیا

استاد راهنما:

دکتر سیده فاطمه طباطبائی

استاد مشاور:

دکتر عبدالرضا محمد حسین زاده

دی ۱۴۰۰

دانشگاه شهید با هنر کرمان
دانشکده حقوق و الهیات
بخش الهیات

این پایان نامه با عنوان بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه توسط الهیه بینش به نیا دانشجوی رشته الهیات و معارف اسلامی - فقه و مبانی حقوق اسلامی دوره کارشناسی ارشد با شماره دانشجویی ۹۷۱۶۰۰۰۳ تدوین شده است و در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۱ با شماره ۱۸ و با درجه خلیج مورد پذیرش هیئت داوران قرار گرفت.

این پایان نامه هیچگونه مدرکی به عنوان فراغت از تحصیل دوره کارشناسی ارشد شناخته نمی شود.

عضو هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	محل خدمت	امضا
راهنما اول	دکتر سیده فاطمه طباطبائی	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
مشاور اول	دکتر عبدالرضا محمدحسین زاده	دانشیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
داور اول	دکتر عباس حیدری بهنویه	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	
داور دوم	دکتر مینم تارم	استادیار	دانشگاه شهید باهنر کرمان	

نماینده تحصيلات تکمیلی دانشکده:	معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده:
دکتر یوسف مسلمی مهری	دکتر مهدی عباس زاده فتح آبادی

حق چاپ محفوظ و مخصوص به دانشگاه شهید باهنر کرمان است.

به نام خدا

منشور اخلاق پژوهش

با استعانت از خدای سبحان و با اعتقاد راسخ به اینکه عالم محضر خداست و او همواره ناظر بر اعمال ماست و به منظور انجام شایسته‌ی پژوهش‌های اصیل، تولید دانش جدید و بهسازی زندگانی بشر، مادانجویان و اخصای بیات علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌های کشور:

- ☐ تمام تلاش خود را برای کشف حقیقت و حفظ حقیقت به کار خواهیم بست و از هرگونه جعل و تحریف در خیالیت‌های علمی پرهیزی کنیم.
- ☐ حقوق پژوهشگران، پژوهیدگان (انسان، حیوان، گیاه و اشیاء)، سازمان‌ها و سایر صاحبان حقوق را به رسمیت می‌شناسیم و در حفظ آن می‌کوشیم.
- ☐ به مالکیت مادی و معنوی آثار پژوهشی ارج می‌نیم، برای انجام پژوهشی اصیل اهتمام ورزیده و از سرقت علمی و ارجاع نامناسب اجتناب می‌کنیم.
- ☐ ضمن پابندی به انصاف و اجتناب از هرگونه تبعیض و تعصب، در کیه خیالیت‌های پژوهشی، رهیافتی قنادانه اتخاذ خواهیم کرد.
- ☐ ضمن امانت‌داری، از منابع و امکانات اقتصادی انسانی و فنی موجود استفاده بهره‌ورانه خواهیم کرد.
- ☐ از انتشار غیراخلاقی نتایج پژوهش نظیر انتشار موازی، همپوشان و چندگانه (کله‌ای) پرهیزی کنیم.
- ☐ اصل محرمانه بودن و رازداری را محور تمام خیالیت‌های پژوهشی خود قرار می‌دیم.
- ☐ در همه خیالیت‌های پژوهشی به منافع ملی توجه کرده و برای تحقق آن می‌کوشیم.
- ☐ خویش را ملزم به رعایت کیه بهارهای علمی رشته خود، قوانین و مقررات، سیاست‌های حرفه‌ای، سازمانی، دولتی و راهبردهای ملی در همه مراحل پژوهش می‌دانیم.
- ☐ رعایت اصول اخلاق در پژوهش را اقدامی فرهنگی می‌دانیم و به منظور بالندگی این فرهنگ، به ترویج و اشاعه‌ی آن در جامعه اهتمام می‌ورزیم.

دانشگاه شهید باهنر کرمان

تعهدنامه

اینجانب الهه بینش به نیا به شماره دانشجویی 97160003 دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی دانشکده حقوق و الهیات بخش الهیات دانشگاه شهید باهنر کرمان نویسنده پایان نامه با عنوان حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه تحت راهنمایی دکتر سیده فاطمه طباطبائی تأیید می کنم که این پایان نامه نتیجه پژوهش اینجانب می باشد و در عین حال که موضوع آن تکراری نیست، در صورت استفاده از منابع دیگران، نشانی دقیق و مشخصات کامل آن درج شده است. همچنین موارد زیر را نیز تعهد می کنم:

1- برای انتشار تمام یا قسمتی از داده ها یا دستاوردهای پایان نامه خود در مجامع و رسانه های علمی اعم از همایش ها و مجلات داخلی و خارجی به صورت مقاله، کتاب، ثبت اختراع و به صورت مکتوب یا غیر مکتوب، با کسب مجوز از دانشگاه شهید باهنر کرمان و استاد(ان) راهنما اقدام نمایم.

2- از درج اسامی افراد خارج از کمیته پایان نامه در جمع نویسندگان مقاله های مستخرج از پایان نامه، بدون مجوز استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم و اسامی افراد کمیته پایان نامه را در جمع نویسندگان مقاله درج نمایم.

3- از درج نشانی یا وابستگی کاری (affiliation) نویسندگان سازمان های دیگر (غیر از دانشگاه شهید باهنر کرمان) در مقاله های مستخرج از پایان نامه بدون تأیید استاد(ان) راهنما اجتناب نمایم¹.

4- کلیه ضوابط و اصول اخلاقی مربوط به استفاده از موجودات زنده یا بافتهای آنها را برای انجام پایان نامه رعایت نمایم.

5- در صورت اثبات تخلف (در هر زمان) مدرک تحصیلی صادر شده توسط دانشگاه شهید باهنر کرمان از درجه اعتبار ساقط و اینجانب هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) مطابق با آیین نامه مالکیت فکری، متعلق به دانشگاه شهید باهنر کرمان است و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست. همچنین استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نمی باشد. چنانچه مبادرت به عملی خلاف این تعهدنامه محرز گردد، دانشگاه شهید باهنر کرمان در هر زمان و به هر نحو مقتضی حق هر گونه اقدام قانونی را در استیفای حقوق خود دارد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: الهه بینش به نیا

1400/10/11

Scanned with CamScanner

امضا و تاریخ:

¹ تنها آدرس مورد قبول برای دانشگاه به این صورت می باشد:

Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

نام و آدرس واحدهای دانشگاه در تولیدات علمی محققان دانشگاه به تشخیص بخش و دانشکده به شرح زیر می باشد:

Department of Educational Sciences, Faculty of Literature and humanities Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran.

آدرس صحیح جهت درج در مقالات و سایر تولیدات علمی فارسی:

گروه (بخش) علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران.

تشکر و قدردانی:

سپاس خدایی را که بی منت به ناتوانیم توان بخشید تا بتوانم با نهایت سخت کوشی و بردباری و بهره از فکر و اندیشه، تحقیق خود را نگارش کنم.

سپاس ویژه دارم خدمت استاد عزیزم خانم دکتر سیده فاطمه طباطبائی که بنده را در نگارش تحقیق راهنمایی های پربراری نمودند و با صبر و حوصله زیاد به سوالاتم پاسخ می دادند و اگر راهنمایی های ایشان نبود مطمئناً این تحقیق با این کیفیت حاصل نمی شد.

قدردانی دارم از زحمات و مشاوره های استاد عزیز دکتر عبدالرضا محمد حسین زاده که با پیشنهادات و نظارت های به موقع بنده را در نگارش تحقیق یاری نمودند.

چکیده:

می‌توان گفت که مهمترین فناوری عصر فعلی هوش مصنوعی است. هوش مصنوعی در واقع شاخه‌ای از علوم کامپیوتر است که محققان آن در تلاش برای تحقق هوشمند سازی ماشین‌ها به منظور درک شرایط پیچیده، شبیه سازی فرایندهای تفکری و شیوه‌های استدلالی حتی الامکان در محدوده توانایی‌های انسانی یا حتی فراتر از توانمندی‌های او، می‌باشند. کاربردهای فراوان این فناوری در علوم و زمینه‌های متعدد و استفاده همزمان از بسیاری از علوم موجبات پیشرفت گسترده آن را در زمینه‌های متعدد چون پزشکی و سلامت، اقتصاد.... و حقوق و قضا را فراهم آورده است. لذا در این راستا می‌طلبد که حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی محدود که در حال حاضر وجود دارد و فاقد توانمندی‌های جامع انسانی است و نیز هوش مصنوعی عمومی که امید است در آینده، عملکردی کاملاً مشابه یک انسان داشته باشد به عنوان قاضی، از دیدگاه فقهی معاصر امامیه تبیین و مورد استنباط قرار گیرد. با روش توصیفی - تحلیلی نتیجه گویای این است که بکارگیری هوش مصنوعی محدود به عنوان قاضی، جایز نمی‌باشد و بعضی بکارگیری آن را نیازمند به حکم حاکم شرع دانسته‌اند. در رابطه با حکم تکلیفی بکار گرفتن هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی، دو دیدگاه موجود است بعضی از فقهاء بر این عقیده‌اند که اگر فردی صرفاً مأذون از طرف قاضی در تطبیق مفاهیم و احکام بر مصادیق آن باشد و مصون از خطا و اشتباه باشد بعید نیست که جایز باشد. بعضی از فقهاء برای بکارگیری آن حکم حاکم شرع را لازم دانسته‌اند و بعضی قائل به عدم جواز می‌باشند و بعضی امکان عملی آن را هم بعید دانسته‌اند ولی معتقدند که استفاده از آن به عنوان ابزار مانعی ندارد. با استناد به آیات، روایات، شرایط قاضی و عرف قول به عدم جواز در هوش مصنوعی محدود و جواز در هوش مصنوعی عمومی از اتقان بیشتری برخوردار می‌باشد.

کلمات کلیدی: حکم تکلیفی، هوش مصنوعی، قاضی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول:	1
کلیات و مفاهیم	1
1-1- کلیات طرح.....	2
1-1-1- مقدمه.....	2
1-1-2- بیان مسئله.....	2
1-1-3- ضرورت انجام تحقیق.....	3
1-1-4- اهداف تحقیق.....	3
1-1-5- سؤالات تحقیق.....	3
1-1-6- پیشینه تحقیق.....	4
2-1- مفاهیم.....	5
1-2-1- هوش.....	5
2-2-1- مصنوعی.....	6
3-2-1- هوش مصنوعی.....	6
4-2-1- قاضی.....	7
5-2-1- قاضی از منظر فقه امامیه.....	7
6-2-1- حکم تکلیفی.....	8
فصل دوم	9
هوش مصنوعی و کاربردهای آن	9
2-1- مقدمه.....	9
2-2- تاریخچه هوش مصنوعی.....	10

- 2-3- تعریف هوش مصنوعی 12
- 2-4- انواع هوش مصنوعی 12
- 2-4-1- تقسیم‌بندی اول 12
- 2-4-2- تقسیم‌بندی دوم 13
- 2-4-2-1- ماشین‌های واکنشی 13
- 2-4-2-2- حافظه محدود 13
- 2-4-2-3- نظریه ذهن: 14
- 2-4-2-4- خودآگاهی: 14
- 2-4-3- تقسیم‌بندی سوم 15
- 2-4-3-1- هوش مصنوعی محدود 15
- 2-4-3-2- هوش مصنوعی عمومی 16
- 2-4-3-3- هوش مصنوعی بسیار قوی یا فوق العاد 17
- 2-5- زیرشاخه‌های هوش مصنوعی 18
- 2-5-1- یادگیری ماشین 18
- 2-5-2- بینایی ماشین 19
- 2-5-3- پردازش زبان طبیعی 20
- 2-5-4- رباتیک 20
- 2-5-5- سیستم‌های خبره 21
- 2-5-6- شبکه عصبی 21
- 2-5-7- الگوریتم ژنتیک 22
- 2-6- کاربردهای هوش مصنوعی 22
- 2-6-1- تصمیم‌گیری‌های پزشکی 22

23	2-6-2- بازار سهام و اوراق بهادار جهت ارائه مدل پیش‌بینی سهام
24	2-6-3- ایجاد فرصت‌های کسب و کار
24	2-6-4- کشاورزی
25	2-6-5- حسابرسی
25	2-6-6- صنعت
25	2-6-7- حمل و نقل
26	2-6-8- امنیت داده
27	2-6-9- تجارت
27	2-6-10- بازاریابی
28	2-6-11- امنیت
28	2-6-12- تسلیحات نظامی
28	2-6-13- حقوق
29	2-7- اخلاق هوش مصنوعی
31	فصل سوم
31	شرایط قاضی از منظر فقه امامیه
31	3-1- مقدمه
32	3-2- قضاوت در لغت و اصطلاح
33	3-3- جایگاه قاضی و قضاوت از دیدگاه اسلام
36	3-4- اقسام قاضی
36	3-4-1- قاضی منصوب
37	3-4-2- قاضی تحکیم
37	3-5- شرایط اصلی قاضی جهت تصدی منصب قضا

- 38 3-5-1 بلوغ
- 38 3-5-1-1 ادله اعتبار بلوغ
- 39 3-5-2 عقل
- 39 3-5-2-1 ادله اعتبار عقل
- 39 3-5-3 اسلام
- 40 3-5-3-1 ادله اعتبار اسلام (ایمان)
- 41 3-5-4 شرط عدالت
- 41 3-5-4-1 نظریات علمای امامیه در رابطه با ماهیت عدالت
- 42 3-5-4-2 نشانه‌ها و راه‌های اثبات عدالت
- 43 3-5-4-3 ادله اعتبار عدالت
- 43 3-5-5 شرط ذکوریت یا مرد بودن
- 43 3-5-5-1 ادله فقهای شیعه بر شرط ذکوریت قاضی و منع آن برای زنان
- 44 3-5-5-2 بررسی ادله جواز و مشروعیت قضاوت بانوان (ادله قائلین به عدم شرط ذکوریت)
- 46 3-5-6 شرط اجتهاد
- 46 3-5-6-1 اقسام اجتهاد
- 46 3-5-6-1-1 اجتهاد مطلق
- 46 3-5-6-2 اجتهاد متجزی
- 47 3-5-6-2 نظریات فقهای شیعه در اعتبار شرط اجتهاد در قاضی
- 47 3-5-6-3 ادله اعتبار اجتهاد
- 48 3-6 شرط طهارت مولد یا پاکزادی
- 49 3-7 شرایط تکمیلی قاضی ویژه تصدی منصب قضا
- 49 3-7-1 حافظه (ضبط)

50	3-7-2-کتابت
50	3-7-3-بینایی
51	3-8-شنوایی و گوئی
51	3-8-1-حریت
52	فصل چهارم
52	حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه
52	4-1-مقدمه
53	4-2-حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی
54	4-2-1-حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی محدود به عنوان قاضی
	۴-۲-۱-۱-ادله عدم جواز بکارگیری هوش مصنوعی محدود به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه
54	
54	۴-۲-۱-۱-کتاب
56	۴-۲-۱-۱-روایات
57	۴-۲-۱-۱-۳-شرایط قاضی وعدم تطبیق آن با هوش مصنوعی
61	4-2-2-حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی
61	4-2-2-1-قائلین به عدم جواز بکارگیری هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی
62	4-2-2-1-ادله عدم جواز بکارگیری هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی
63	4-2-2-2-قائلین به جواز بکارگیری هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی
	4-2-2-2-1-ادله جواز بکارگیری هوش مصنوعی عمومی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه
63	
63	4-2-2-2-1-آیات و روایات
65	4-2-2-2-1-عقل
65	4-2-2-2-3-شرایط قاضی و تطبیق آن با هوش مصنوعی عمومی

70	 فهرست منابع و مآخذ
71	 الف) کتب فارسی و عربی
77	 ب) منابع خارجی
78	 پیوستها

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

۱-۱- کلیات طرح

۱-۱-۱- مقدمه

امروزه با پیشرفته روزافزون تکنولوژی و گسترش بکارگیری هوش مصنوعی در بسیاری از ابزارهای مورد استفاده بشر و حتی فراتر، تصرف جایگاه‌های ویژه انسانی توسط ربات‌هایی که از هوش مصنوعی بهره می‌برند پرسشی مطرح می‌شود که آیا الزامی بر حفظ جایگاه‌های ویژه انسانی در مقابل هوش مصنوعی وجود دارد یا خیر؟ هوش مصنوعی شاخه‌ای از علوم کامپیوتر است با هدف هوشمند سازی ماشین‌ها و کامپیوترها به منظور دستیابی به عملکردی مشابه یا حتی فراتر از عملکرد انسان. همانطور که اشاره شد، هوش مصنوعی انواع مختلفی دارد که ابتدایی‌ترین نوع آن هوش مصنوعی محدود می‌باشد که صرفاً با استفاده از پایگاه داده‌ای که حاصل برنامه‌ریزی و سؤال و جواب‌های متعدد که از قبل به آن داده شده، در یک حیطه تخصصی، کار می‌کند و به همان محدود می‌شود و برای سؤالاتی که از آن می‌شود برنامه‌ریزی شده و فاقد توانایی فکر کردن و احساسات می‌باشد لکن با گسترش و پیشرفت تکنولوژی، تلاش دانشمندان برای ارتقای سطح هوش مصنوعی و تلاش برای شبیه‌سازی آن به مغز انسان، این تلاش در هوش مصنوعی عمومی قابل رؤیت است. می‌توان گفت در صورت تحقق آن، این ماشین‌ها حتی قادر به درک احساسات و تفکر نیز می‌شوند. حال با توجه به گسترش این علم و کاربردهای فراوان آن در زمینه‌های متعدد همچون اقتصاد، سلامت، آموزش و حتی قانون و قضا؛ در این راستا می‌طلبند که حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی محدود که در حال حاضر وجود دارد و نیز حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی عمومی در آینده که عملکردی کاملاً مشابه یک انسان دارد و در حال حاضر هنوز وجود ندارد به عنوان قاضی؛ از دیدگاه فقهی معاصر امامیه تبیین و مستدلاً مورد مذاقه، استنباط و استخراج قرار گیرد.

۱-۱-۲- بیان مسئله

جایگاه قضاوت از دیدگاه اسلامی از خطرناک‌ترین و ارزشمندترین مناصب اجتماعی است و یک قاضی از دیدگاه آیات و روایات همواره یا از با فضیلت‌ترین انسانها (ص / آیه ۲۶) و یا به گفته امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام «از جمله اشقیاء شمرده خواهد شد». (حرعاملی، ۱۴۱۶ق، ج ۲۷، ص ۱۷) همچنین صفات و شرایط ویژه‌ای برای وی در نظر گرفته شده است. از طرفی امروزه با پیشرفت روزافزون تکنولوژی می‌توان رد پای از ورود هوش مصنوعی را در علوم مختلف اعم از پزشکی، علوم هوا فضا، اکتشافات، تسلیحات نظامی، پیش‌بینی وضع هوا، نقشه‌برداری و شناسایی عوارض، تشخیص صدا، تشخیص گفتار و دستخط، بازی‌ها و نرم‌افزارهای رایانه‌ای و دیگر زمینه‌ها مشاهده کرد. جایگاه یک قاضی هم از این موضوع مستثنی نیست. گرچه امروزه دستگاه قضا با ورود هوش مصنوعی بعضاً دستخوش تغییرات و پیشرفت‌هایی بوده

است که از جمله آن می توان به دادرسی الکترونیک اشاره نمود لکن امروزه نیاز به گسترش این علم در این زمینه نیز بیش از پیش احساس می شود. در این پژوهش به بررسی حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه می پردازیم و این در حالی است که در فقه اسلامی به صورت مبسوط و مشخص اشاره ای در این رابطه نشده در این راستا تا حد امکان سعی بر جمع آوری و تبیین اقوال فقهای معاصر شیعه در این زمینه شده است.

1-1-3- ضرورت انجام تحقیق

با توجه به پیشرفت تکنولوژی و فراگیری و گسترش کاربردهای هوش مصنوعی در دنیا به زودی شاهد تصرف جایگاه یک قاضی توسط هوش مصنوعی و ربات ها خواهیم بود لذا با توجه به تبیین قوانین کشور ایران بر مبنای فقه امامیه و حقوق اسلامی، در این راستا بایستی حکم تکلیفی این مسئله یعنی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی که به زودی مبتلا به جوامع امروزی خواهد بود مشخص گردد و اقوال فقها جمع آوری و تبیین گردد و در نتیجه با توجه به مستحدثه و نوظهور بودن این مسئله، پژوهش حاضر ارزشمند و کاربردی خواهد بود.

1-1-4- اهداف تحقیق

- بررسی هوش مصنوعی و کاربردهای آن
- تبیین شرایط قاضی از منظر فقه امامیه
- تطبیق شاخصه های قاضی از منظر فقه امامیه بر هوش مصنوعی و بررسی حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه

1-1-5- سؤالات تحقیق

سؤال اصلی :

حکم تکلیفی بکارگیری هوش مصنوعی به عنوان قاضی از منظر فقه امامیه چیست؟

سؤالات فرعی:

— هوش مصنوعی چیست و چه کاربردهایی دارد؟

— شرایط یک قاضی از منظر فقه امامیه چگونه است؟

— تطبیق شاخصه های قاضی بر هوش مصنوعی از منظر فقه امامیه چگونه است؟

1-1-6-پیشینه تحقیق

تحقیقات زیادی در زمینه هوش مصنوعی انجام شده اما پژوهش‌های این چنین در رابطه با بکارگیری آن به عنوان یک قاضی از منظر فقه امامیه وجود نداشته است و ضرورت انجام این تحقیق برای پاسخگویی به مسائل این چنینی بیش از پیش احساس می‌شود. لذا در ادامه به ذکر تعدادی از مقالات، کتب و پژوهش‌هایی که بعضاً و یا مختصراً به موضوع اشاره داشته‌اند می‌پردازیم.

1- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان تعیین حدود تحقیقات هوش مصنوعی از منظر حق و مصلحت عمومی

پدیدآور: رامین صالح‌آبادی، استاد راهنما: محمد راسخ، استاد مشاور: علیرضا طالب پور، 1398
دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده حقوق

در این پایان‌نامه در رابطه با تعیین حدود برای تحقیقات هوش مصنوعی از منظر مصلحت عمومی بحث شده است و چنین آمده که اگر زمانی حق بر پژوهش در هوش مصنوعی فعلیت یافت، می‌توان به سنجش آثار اخلاقی آن پرداخت و از این جهت، اگر فاعلیت اخلاقی و کرامت ذاتی افراد مورد مخاطره قرار گیرد و یا مصلحت جمعی با چالش مواجه شود و با اصول اخلاقی (نه اخلاق متعارف) به مقابله بپردازد، باید آن را به دلیل حمایت از سایر حق‌ها و حفظ کیان زندگی جمعی، تحدید و تعدیل کرد.

2- بررسی فلسفی امکان تحقق هوش مصنوعی قوی با توجه به دیدگاه‌های مختلف در مسئله ذهن و بدن
پدیدآور: مطلبی کربکندی، حسین؛ مینایی، بهروز؛ دیر باز، عسگر. نشریه فلسفه دین. بهار 1393، دوره یازدهم - شماره 1، 173 تا 196. در این مقاله ضمن تبیین فلسفی رایج‌ترین دیدگاه‌ها در زمینه رابطه ذهن و بدن، هم در حوزه فلسفه غربی و هم اسلامی، امکان تحقق هوش مصنوعی عمومی یا قوی بر مبنای هر کدام از این دیدگاه‌ها، به صورت مجزا و با توجه به دو رویکرد نشانه‌گرایی و پیوندگرایی بررسی شده است.

3- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان توسعه سیستم خبره حقوقی برای حل مسائل ارث در ایران
پدیدآور: محمد فرج‌الهی استاد راهنما: بابک تیمورپور دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده فنی و مهندسی،
1394

این پایان‌نامه به بررسی کاربرد سیستم‌های خبره هوش مصنوعی در حوزه حقوق می‌پردازد. با توجه به پیچیدگی‌های موجود در تقسیم ارث و وجود قوانین متعدد و استثنائات مختلف، در این تحقیق سعی شده تا با توسعه یک سیستم حقوقی برای حل مسائل ارث گامی در جهت رفع پیچیدگی‌هایی موجود در این زمینه برداشته شود. با در نظر داشتن مقدار ماترک، وراثی که از ماترک سهم می‌برند، سهم هر وارث، وجود قوانین متعدد و استثنائات مختلف، سیستم خبره‌ای توسعه داده شده است که از قواعد اگر-آنگاه در قسمت استنتاج خود استفاده می‌کند. سیستم با کاربر تعامل برقرار می‌کند و سؤالاتی را از وی می‌پرسد.

با استفاده از این سؤالات و اطلاعاتی که کاربر در اختیار سیستم قرار می‌دهد، سهم الارث هر وارث در قسمت استنتاج مشخص می‌شود و در اختیار کاربر قرار داده می‌شود.

4- مسئولیت کیفری کاربر خودروی خودران در قبال صدمات وارده توسط آن
محمدرضا برزگر، غلامحسین الهام، پژوهش حقوق کیفری سال هشتم بهار 1399 شماره 30، شماره صفحات: ۲۰۱ - ۲۲۹. این مقاله در صدد بررسی این امر است که چگونه با قوانین کیفری فعلی، می‌توان مسائل ناشی از صدمات ایجاد شده توسط خودروهای خودران که از هوش مصنوعی بهره می‌برند را حل و فصل کرد و پس از تحلیل موضوع نتیجه‌گیری می‌نماید که مبنای اعمال مسئولیت بر کاربر خودران در سطح صفر، یک و دو همانند خودروهای معمولی می‌باشد چرا که در نهایت هر نتیجه‌ای که از ترکیب رانندگی کاربر و سیستم‌های کمک راننده حاصل شود، منتسب به کاربر است.

1-2 مفاهیم

در این قسمت از پژوهش ابتدا به طور مختصر به تبیین مفاهیم پرداخته و سپس راجع به اقسام و انواع آن سخن گفته شده است

1-2-1- هوش

در لغت هوش به معنای زیرکی، آگاهی، شعور، عقل، فهم و فراست است (دهخدا، ۱۳۴۲-۱۳۴۱ ش، ج ۲، ص 3187) و همچنین در لغت‌نامه بریتانیکا هوش که مترادف با واژه انگلیسی Intelligence می‌باشد این گونه تعریف شده است: «توانایی سازگاری مؤثر با محیط چه از طریق ایجاد تغییر در فرد یا محیط و یا یافتن یک چیز جدید». (احمدی، ۱۳۹۲، ص ۹) و هوشمند به معنای باهوش، هوشیار و صاحب هوش می‌باشد (دهخدا، ۱۳۴۲ ش، ج ۲، ص 3187) و معادل ذو ذكاء و ذکی به معنای سریع الفهم است (معلوف، 2000م، ص 511). در اصطلاح، نگاه متخصصان هوش مصنوعی به مقوله هوش و مفاهیم مرتبط با آن مانند عقل، ذهن و امثال آن کاملاً متفاوت است. امروزه در میان دانش‌های موجود، اصطلاح هوش در روانشناسی بسیار کاربرد دارد و روانشناسان از بهره‌مندی هوشی افراد و امور مرتبط با آن بحث می‌کنند ولی در هوش مصنوعی این اصطلاح کاربردی کاملاً متفاوت دارد. در هوش مصنوعی برای شروع کار تعریفی عملی از هوش ارائه می‌شود در حالی که معمولاً فلاسفه به تعاریف مفهومی بیشتر رغبت دارند و دوست دارند مفهوم هوش و عقل و امثال آن را روشن سازند اما بنا به دلایلی متخصصان هوش مصنوعی تعریف عملی را برگزیده‌اند. یک دلیل این گزینش به این نکته بر می‌گردد که نزاع‌های مفهومی یا نزاع برای تعریف مفاهیم فایده‌چندانی ندارد و غالباً بی‌نتیجه پایان می‌یابد و اگر بخواهیم با تعریف مفاهیم هوش و تفکر رابطه آنها را بیابیم و ببینیم آیا هوش همان تفکر است یا نه بیشتر در نزاع لفظی درگیر

خواهیم شد زیرا بی تردید دو واژه مذکور از لحاظ مفهومی تفاوت دارند و یک مفهوم را نمی‌رسانند بلکه از نظر متخصصین این رشته این دو اصطلاح یک حقیقت قابل اندازه‌گیری را نشان می‌دهند (قائم‌نیا، ۱۳۸۵ش، ص ۲۶-۲۳).

1-2-2-2-2 مصنوعی

مصنوعی در لغت به معنای صنعتی، عملی محصول صنعت، آفریده‌ی دست و فکر بشر و مقابل طبیعی و خلقی است (دهخدا، ۱۳۴۲ش، ج ۲، ص ۲۷۳۶) و ریشه آن از صنع به معنای چیز ساخته شده می‌باشد (مهیار؛ بستانی، بی‌تا، ص ۵۶۰).

1-2-3-2-3 هوش مصنوعی

"در اصطلاح هوش مصنوعی به سیستم‌هایی گفته می‌شود که می‌توانند واکنش‌هایی مشابه رفتارهای هوشمند انسانی از جمله درک شرایط پیچیده و شبیه‌سازی فرآیندهای تفکری و شیوه‌های استدلالی انسانی و پاسخ موفق به آنها یادگیری و توانایی کسب دانش را داشته باشند" (سرآبادانی، ۱۳۹۷ش، ص ۱۱) اما به طور کلی می‌توان هوش مصنوعی را عرصه پهن‌آور از تلاقی علوم مختلفی چون فلسفه، ریاضیات، روانشناسی، اقتصاد و بسیاری از علوم دیگر دانست. برای هوش مصنوعی تعریف‌های متعددی ذکر شده است که همگی آنها را می‌توان در قالب دو رویکرد عمده‌ی هوش مصنوعی ضعیف یا محدود و هوش مصنوعی عمومی یا قوی قرار داد. رویکرد قوی به مسئله هوش مصنوعی در پی آن است ماشینی بسازد که تمامی قابلیت‌هایی که تداعی گر هوش در انسان است از قبیل آگاهی، اراده، تفکر، فهم معنا و زبان، یادگیری و... را از خود بروز دهد. از این رو تعریف‌های منطبق با چنین عملکردی از هوش مصنوعی ارائه می‌کنند به عنوان مثال گفته‌اند: «خود کار سازی فعالیت‌های مرتبط با تفکر انسان مانند تصمیم‌گیری، حل مسئله، یادگیری و...» در مقابل در رویکرد ضعیف به هوش مصنوعی، تنها به داشتن کارکرد مشابه آن هم در برخی زمینه‌های توانمندی هوش انسانی اکتفا می‌شود از این رو لازم نیست مثلاً ماشین ساخته شده دارای آگاهی یا توانمندی‌هایی از این قبیل باشد. به عبارت دیگر همین توانایی‌هایی که امروز در رایانه‌ها برای انجام امور محاسباتی دیده می‌شود، هوش مصنوعی به معنای ضعیف آن است. با توجه به چنین رویکردی، در تعریف دیگری که از هوش مصنوعی ارائه شده گفته‌اند: «مطالعه اینکه چگونه رایانه‌ها را می‌توان وادار به انجام کارهایی کرد که در حال حاضر انسان‌ها آنها را بهتر انجام می‌دهند» (مطلبی کربکندی، میانینی، دیرباز، ۱۳۹۳ش، ص ۱۷۶).

هوش مصنوعی با توجه به توانایی و کاربردهای فراوانش در زمینه‌ها و شاخه‌های متعددی بررسی و تحقیق می‌شود. زمینه‌هایی چون علوم مهندسی، زیست‌شناسی، پزشکی، علوم ارتباطات، اقتصاد و بسیاری از